

TÜRKİYE'nin SURİYE KRİZİNİ YÖNETEMEMESİ ve BUNUN SONUÇLARI

ARKA PLAN

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk döneminde uygulanan dış politikanın en önemli özellikleri, barışçıl olması, gerçeklikten sapmaması, uluslararası hukuka ve meşruiyete azami önem vermesi ve hem bölgesel hem de uluslararası planda işbirliği ve diyalogu önde tutan bir çizgi izlemesidir. Atatürk'ün bunlar kadar kayda değer olan bir diğer özelliği de uluslararası alandaki gelişmelerin ne yönde ilerleyebileceğini son derece doğru bir şekilde öngörebilmesi ve bu çerçevede Türkiye'nin çıkarlarının gerektirdiği adımları da zamanlı bir şekilde atabilmesi olmuştur.¹

Türk Dış Politikasına temel teşkil eden Türk Güvenlik Politikasında güvenlik, geleneksel olarak tehlikeden korunma veya tehlikeye maruz kalmama durumu olarak tanımlanmış ve büyük ölçüde üç boyutlu bir görünüme sahip olan 'öz korunma' kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bu üç boyut resmi kaynaklarda (i) toplumun yaşamını devam ettirmesi, (ii) toprak bütünlüğünün korunması ve (iii) ulusun temel kimliğinin muhafaza edilmesi şeklinde ifade edilmektedir².

Kuruluşundan son 22 yıl öncesine kadar Türk makamları bu çerçevede hareket etmiş, Atatürk kadar gerçekçi, öngörü sahibi ve kabiliyette olamasalar bile söz konusu ilke ve düşünce çerçevesine sadık kalma hususuna titizlikle uymuşlardır. Bu gayretlerin sonucu olarak, Türkiye Cumhuriyeti gerek kendi bölgesinde gerekse dünya ölçeğinde saygın ve güvenilir bir ülke olarak kabul edilmiş ve ona göre muamele görmüştür.

HUKUKİ ZEMİN

2002'den ÖNCE

II. Dünya Savaşı sonrası dönemin hukuki bir enstrümanı olarak ortaya çıkan Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu sözleşme, kaynağını İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin (1948) 14 üncü maddesinden almaktadır. 1951 Sözleşmesi olarak da anılan BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da ülkelerinden kaçan insanları kapsamakta, dolayısıyla **zaman** ve **coğrafi alan** sınırları içermektedir.

Söz konusu Sözleşmeye Türkiye 29 Ağustos 1961 tarihinde taraf olduğunu beyan ederken Sözleşmenin kapsamını "1945 sonrası Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle" şeklinde kabul ettiğini belirtmiştir.

BM Genel Kurulu 1967 yılında BM 1951 Sözleşmesinde yer alan coğrafi sınırlamayı değişiklikler yapan Ek Protokolü (1967 Nev York Protokolü) Nev York'ta kabul etmiştir. 1951 Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmenin "1 Aralık 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar" ve taraf olan ülkelere "Avrupa'da gerçekleşen olaylar" veya "Avrupa'da ve dünyanın geri kalanında yaşanan olaylar" şeklinde yorumlama imkânı sağlayarak mülteci statüsü kısıtladığı yerde, 1967 Protokolü hem coğrafi hem zamansal

¹ <http://www.mfa.gov.tr> Atatürk Döneminde Türk Dış Politikası

² Dışişleri Bakanlığı, 'Türkiye'nin Güvenliği ve NATO ile İlişkileri' <http://www.mfa.gov.tr/grupa/af/secura.htm> 14 ekim 2001

kısıtlamaları kaldırmıştır.³ Türkiye bu Protokole 1968 yılında taraf olmuştur. Türkiye taraf olduğunu açıklarken coğrafi kısıtlamayı kaldırmayarak söz konusu kısıtlamayı “Avrupa Konseyi üye ülkeleri” olarak tanımlamıştır.

Zaman zaman Batı ülkelerinden Türkiye’nin bu rezervi kaldırmasına yönelik talepler olmuşsa da Türkiye bugüne dek bu rezervi muhafaza etmiştir.

Söz konusu rezerv, Türkiye’nin Avrupa Konseyine üye ülkeler dışındaki ülkelere mülteci kabul etmeyeceği, bu ülkelere gelmek isteyen mültecilerin ancak üçüncü ülkelere yerleşmek şartıyla kabulünün söz konusu olabileceği anlamını taşımaktadır. Bu açıdan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Avrupa Konseyine üye ülkelerin dışındaki ülkelere gelen sığınmacıların mülteci olma taleplerini doğrudan BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ankara Temsilciliğine iletmektedir. İltica talebinde bulunmayan ya da talepte bulunup talebin sonuçlanmasını Türkiye’de beklemek isteyen sığınmacılara ise Türkiye Geçici Koruma statüsü vermektedir.⁴

2002’den SONRA

2011 yılında ortaya çıkan Suriye krizi neticesinde Türkiye’ye gelen Suriyeliler için hukuki bir zemin oluşturmak amacıyla 4 Nisan 2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Türkiye 1951 sözleşmesindeki coğrafi çekincesini koruyarak iç hukuk yoluyla soruna insan hakları çerçevesinde bir çözüm getirmiştir.

Söz konusu Kanunun amacı, 1 inci maddesinde ‘Bu Kanunun amacı, yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları **ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını** düzenlemektir’ şeklinde tanımlanmıştır.

Kanunun kapsamı, 2 inci maddesinin 1 inci bendinde “Bu Kanun, yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerinde sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye’ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı **Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını** kapsar” şeklinde tanımlanmıştır.

Kanunun tanımları açıklayan 3 üncü maddesinde yer alan ‘**Avrupa ülkeleri: Avrupa Konseyi üyesi ülkeler ile Cumhurbaşkanınca belirlenecek diğer ülkeler**’ olarak tanımlanmıştır.

2 Temmuz 2018 tarihli 703 sayılı KHK’nin 71 inci maddesiyle:

- (i) İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları,
- (ii) Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını

ibareleri yürürlükten kaldırılmıştır.

³ https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCltecilerin_Stat%C3%BCs%C3%BCne_Dair_Protokol

⁴ Göçmenler, Sığınmacılar, İlticacılar: Türkiye’nin 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine Koyduğu Rezerv ne Anlama Geliyordu? (E) Büyükelçi Şakir Fakılı, Ankara Politikalar Merkezi(APM)

Aynı KHK'nın aynı maddesiyle:

Tanımlıkların yer aldığı 3. maddesinde yer alan:

- (i) "Bakanlar Kurulu" ibaresi "**Cumhurbaşkanı**" şeklinde,
- (ii) "Bakanlar Kurulunca" ibaresi "**Cumhurbaşkanınca**" şeklinde değiştirilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ile ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektedir.⁵ Söz konusu Yönetmelik, Suriye'den gelen ve iltica talebinde bulunmayan ya da iltica talebinin diğer ülkelerce kabul edilmesi sürecinin sonuçlanmasını Türkiye'de beklemeyi tercih eden sığınmacılara⁶ oturma ve çalışma izni, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi yabancılara tanınan imkanlar vermektedir. Halen Suriyeli sığınmacılara tanınan, BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin de kabul etmiş olduğu "geçici koruma" statüsü ile, Türk makamları, sığınmacıların iade ve ibatesini sağlamayı, onu ülkesine zorla geri göndermemeyi ve güvenliğini temin etmeyi kabul etmiş olmakta, bunun dışında herhangi bir hukuki veya idari yükümlülüğe girmemektedir.⁷

Geri Kabul Anlaşması

Geri kabul anlaşmaları, genel olarak, bir ülkede veya sınırları belirlenmiş bir grup ülkede yasadışı olarak bulunan kişilerin anlaşma yapılmış kaynak ülkeye veya en son transit geçiş yaptıkları ülkeye geri gönderilmesini düzenler.

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) Geri Kabul Anlaşması mütekabiliyet temelinde, Türkiye'de veya AB'ye üye ülkelerden birinde, ülkeye giriş, ülkede bulunma veya ikamet etme koşullarını sağlamayan veya sağlayamaz duruma düşen kişilerin Anlaşma'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili ülkeye geri gönderilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede:

- (i) Yasadışı yollarla AB ülkelerine giden veya bu ülkelerde bulundukları sırada yasadışı duruma düşen (örneğin, vize süresini geçiren) Türk vatandaşları ve Türkiye üzerinden Anlaşma'ya taraf diğer ülke veya ülke grubuna geçiş yapmış üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde Türkiye'ye geri alınmasını,
- (ii) Yasadışı yollarla AB ülkeleri üzerinden ülkemize gelen veya Türkiye'de bulundukları sırada yasadışı duruma düşen AB üyesi ülkeler ve üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşma'da belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili AB ülkesine iade edilmesini düzenlemektedir.

⁵ <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>

⁶ Sığınmacı, inancı, ırkı, dini veya dili nedeniyle korku ve baskı altında yaşadığını öne sürere başka bir ülkenin korumasını talep eden kişidir. (E) Büyükelçi Şakir Fakılı, Ankara Politikalar Merkezi(APM)

⁷ Göçmenler, Sığınmacılar, İlticacılar: Türkiye'nin 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine Koyduğu Rezerv ne Anlama Geliyordu? (E) Büyükelçi Şakir Fakılı, Ankara Politikalar Merkezi(APM)

Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nda, tarafların üçüncü ülke vatandaşlarını Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden itibaren 3 yıllık bir geçiş süresi sonunda kabul etmeye başlamaları öngörülmüştür. Buna göre Türkiye, ülkesi üzerinden AB ülkelerine yasa dışı yollarla giden üçüncü ülke vatandaşlarını Anlaşma yürürlüğe girdikten 3 yıl sonra geri almaya başlayacaktır.

16 Aralık 2013 tarihinde Geri Kabul Anlaşması imzalanmış ve Türkiye ile AB arasında Vize Muafiyeti Diyaloğu resmen başlatılmıştır.⁸

Avrupa Birliği ülkelerinin göçmen istemediği, gelen sığınmacı sayısını da en aza indirmeye çalıştığı bir sır değildir. Bunun için de sığınmacıların geldiği ya da geçiş güzergahı olarak kullandığı ülkelerin vatandaşlarının seyahat özgürlüğünü araç olarak kullanmakta, vize muafiyeti karşılığında onlardan Geri Kabul Anlaşması imzalamalarını istemektedir. Türkiye'den de istenen bu olmuştur. Geri Kabul Anlaşmaları, kısaca sığınmacının geldiği ya da geçtiği ülkeye iade edilmesini düzenleyen belgelerdir. Türkiye'yi transit olarak kullanan Afgan veya Filistinli gibi bazı Asya kökenli kişileri ülkelere iade etmek neredeyse imkansız olduğundan, geri kabulün taşıdığı tehdit, Türkiye'nin kontrol edilemeyen bir sığınmacı kitlesiyle karşı karşıya kalmasıdır.⁹

SİYASİ GELİŞMELER¹⁰

2010 yılının sonlarına doğru Tunus'ta başlayan halk ayaklanmaları kademeli olarak Ortadoğu ülkelerine sıçramıştır. Nitekim, Arap Baharı olarak adlandırılan ve bölgedeki otokrat rejimlerin düşmesini sağlayan protestolar, 2011 yılının mart ayında Suriye'de de kendini göstermiştir.

Demokratikleşme ve modernleşmenin Türk modeli olarak, bölge ülkelerde yayılacağına ve Ortadoğu ülkelerini daha istikrarlı ve güvenli yapacağına inanan ve Ortadoğu barış sürecinin lideri olacağını düşünen Türkiye için Arap Baharı dış politikasında kırılma noktası olmuştur.

Türkiye, Suriye'deki ılımlı muhalif kanadı desteklemeye başlamakla Esad rejiminin iktidardan düşmesini hedeflemiş, Suriye'de yaşanan iç savaşa batılı devletlerden daha sert tepkiler vermiştir. Batı eşgüdümünde politikalar izleyen Türkiye, BM nezdinde gündeme gelen askeri müdahale fikrine dahi sıcak bakmıştır. Nitekim Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde (BMGK) Rusya ve Çin'in vetosuyla engellenen bu durum, batıyı Türkiye odaklı Esad'ı devirme fikrine itmiştir.

1-30 temmuz 2011 tarihleri arasında muhalifler Özgür Suriye Ordusunu kurmuş, ayaklanma iç savaşa dönüşmüştür. Türkiye, Suriye'den kaçan Esad muhaliflerine ve sivillere açık kapı politikası uygulamış; muhaliflerin siyasi kanadının da Türkiye'de (toplantılara ev sahipliği eden bir diğer ülke de Katardır) toplanmasına izin vermiştir.

9 Ağustos 2011'de dönemin Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, ayaklanmalar başlayana kadar Ankara ile çok yakın ilişkiler içinde olan Esad yönetimiyle iletişime geçmek için Şam'a gitmiştir. Bu toplantı iki devlet arasındaki son üst düzey toplantı olmuştur.

2011 yılının eylül ayında bir başka ayaklanmanın yaşandığı ve yönetimin devrildiği Mısır'a giden ve o dönem başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan (RTE), Şam yönetimini "halkına kurşun sıkan, tanklarla

⁸ https://www.ab.gov.tr/files/pub/vize_gka_kitap_15_12_2013.pdf

⁹ Göçmenler, Sığınmacılar, İlticacılar: Türkiye'nin 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine Koyduğu Rezerv ne Anlama Geliyordu? (E) Büyükelçi Şakir Fakılı, Ankara Politikalar Merkezi(APM)

¹⁰ <https://www.21yyte.org/tr/suriye/turkiye-suriye-i-liskileri-ve-suriye-i-c-savasi>

toplarla şehirlere baskınlar düzenleyen" diye tasvir etmiş ve şöyle demiştir: "Suriye halkı şu anda Esad'a inanmıyor; biz de inanmıyoruz."

Esad, daha ayaklanmaların en başında, muhaliflere verilen desteğin kesilmesi için Batı'nın korkulu rüyası olan **radikal İslamcılar cezaevlerinden salıvermiştir**. Irak'tan gelen cihatçılarla birlikte bu savaşçılar, dağınık haldeki muhaliflerin safında yer almıştır.

1 Aralık 2011 tarihinde Esad rejiminin Arap Birliği'nin taleplerini yerine getirmesi için başlattığı yaptırımlara Türkiye de katılmıştır.

Yaptırım paketinin ardından Suriye de Türkiye ile imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmasını askıya almıştır. 2012 yılının haziran ayında Suriye'nin "hava sahasını ihlal ettiği" gerekçesiyle Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) ait F4 savaş uçağını düşürmesi üzerine Türkiye, angajman kurallarını değiştirerek TBMM tarafından TSK'ya "tekrar uçak düşürme gibi ihlal olması durumunda ordu birliklerinin Suriye-Türkiye sınırını aşarak Suriye'ye bir askeri müdahalede bulunma yetkisi" vermiştir.

Esad'ın ordusu, Suriye'nin kuzeyinde çoğunlukla Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerden çatışmasız çekilmiştir. Yıllardır bir kısmına nüfus kağıdı bile verilmeyen, PKK ile bağlantıları olan PYD'nin silahlı üyeleri, temmuz 2012'de Halk Savunma Birlikleri'ni (YPG) oluşturmuştur.

Esad'ın Türkiye'ye karşı yaptığı bu hamle sonrası YPG, Afrin, Kobani ve Kamışlı'da hakim güç haline gelmiş, Türkiye sınırında YPG bayrakları asılmıştır.

22 Aralık'ta ise iki Türk askerinin IŞİD tarafından yakılarak öldürüldüğüne dair görüntüler internette paylaşılmıştır. Görüntülere erişim engeli getirilirken askerlerden birinin ailesi, aylar sonra Türk basınına "Oğlumuza şehitlik verildiği bize söylendi" demiştir.

ABD, eğit-donat-savaştır stratejisiyle başlangıçta muhalif kanat Özgür Suriye Ordusunu (ÖSO) desteklemiş, 2014 yılında DAİŞ/İŞİD terör örgütünün Suriye sahnesine çıkmasıyla politika doğrultusunu "terörle mücadele" çevirmiştir. ABD'nin ÖSO'dan ilgisini çekerek, Ankara Hükümeti'nin terör örgütü olarak tanımladığı PKK'ya destek vermesi, Türkiye'yi Suriye politikasında yalnız bırakmıştır. Suriye'deki otorite boşluğundan faydalanarak ortaya çıkan terör örgütleri Türkiye için ulusal güvenlik sorunu oluşturmuştur.

Yaşanan olumsuz gelişmeler, Türkiye'nin güvenlik problemlerinde ve Suriye ile ilişkilerinde 1998 öncesi döneme geri dönmesine neden olmuştur.

ADALET ve KALKINMA PARTİSİ (AKP) HÜKÜMETİNİN KRİZ SÜRECİNİ YÖNETİMİ

AKP iktidara geldiği 2002 yılından beri devlet mekanizmasının işletilerek ülke menfaatlerinin korunması, ülke menfaatlerinin korunmasına yönelik siyasi gelişmeler çerçevesinde öngörülerde bulunulması, doğruların tespiti, gerçek ve doğruların söylenmesi/kamuoyu ile paylaşılması konularında Cumhuriyet tarihinde görülmeyen ölçüde bariz bir bilgisizlik, deneyimsizlik ve en önemlisi umursamazlık içinde davranmış ve davranmaktadır. Bu davranışını da iktidara geldiği dönemleri "çıraklık", "ustalık" gibi iş becerisi edinme kavramlarına indirgeyerek devlet yönetimini ne kadar hafife aldığını da açıkça beyan etmiştir. Bu beyana rağmen muhalefet ve kamuoyundan hiç bir tepki almamış, dolayısıyla bu yolda devam etmede bir engelle karşılaşmamıştır.

Hal böyle olunca, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye'sinin uyguladığı dış politika ilkeleri olan barışçıl, gerçeklik temelli, uluslararası hukuka ve meşruiyete azami önem veren, hem bölgesel hem de uluslararası planda işbirliği ve diyalogu önde tutan çizgiden uzaklaşarak oradan oraya savrulan bir politikasızlık içinde

yalpalanmaya başlanmıştır. AKP Hükümetinin 22 senelik iktidarı süresinde iç ve dış politikada temeli olmayan, savrulma ve yalpalama değişmeyen tek özelliği olmuştur.

AKP iktidara geldikten sonra 2010 yılına kadar Türkiye-Suriye ilişkileri, özellikle son yıllarda ülkeler arası dostluk seviyelerinden RTE ve Beşar Esad seviyesinde kişisel dostluk ve muhabbet seviyelerine çıkmıştır. Bunun bir yansıması olarak iki ülke parlamentolarının ortak toplanması konusu da dahil olmak üzere eşî benzeri görülmemiş yakınlık kararları uygulamaya konmak üzere alınmıştır. Gerçeklikten uzaklaşmanın ilk noktasını teşkil eden bu kararı diğerleri hızla izlemiştir.

Ağustos 2010 yılında yaptığı Gaziantep mitinginde “Esad ile kardeş olduk, Türkiye kazandı” diyen RTE, dengesini 2011 yılında “Katil Esad” ifadeleri ile tamamen kaybetmiş, adeta bir yönden bir yöne savrulmaya geçmiştir.

Hiçbir kamu ve diplomasi deneyimi olmayan Ahmet Davutoğlu’nun Dışışleri Bakanlığı’na getirildiği 2009 yılından itibaren Stratejik Derinlik, Değerli Yalnızlık gibi kendi geliştirdiği ancak ne olduğu anlaşılamayan kavramları kamuoyu ile paylaşarak kendine belli bir değer atfetme çabaları Türk Dış Politikasına maalesef olumlu bir katkıda bulunmamış ve hatta yörüngesinden çıkararak ülkeyi uçuruma sürüklemiştir. Dış politika, ülkelerin en değerli araçları iken ve azami derecede ihtiyatla davranılmasını gerektiren bir görevde oturan Ahmet Davutoğlu ne anlama geldiği belli olmayan teorilerini gelişmemiş bir tavırla uygulamaya koymaktan çekinmemiştir. Bu çerçevede kendisini destekleyen aktörler bulması zor olmamıştır. Bu aktörler “Türkiye artık karar vermek durumunda: Ya büyüyecek ya da küçülecek!” şeklinde telkinlerde bulunarak Türkiye’nin nüfus alarak büyüyeceği konusunda ikna rolü üstlenmişlerdir. Türkiye’nin bugünkü duruma düşmesinin hareket noktası, şayet kasıtlı değilse, bu maceraperestlik, feraset yoksunluğu ve itinasızlık olmuştur.

2011’de başlayan ya da başlatılan iç savaşın bir sonucu olarak Suriye’den Türkiye’ye göç başlamıştır. Bu göçün stratejik yönetiminin baş sorumlusu olan Dışışleri Bakanlığının Bakanlık makamında oturan Ahmet Davutoğlu konuya vakıf olmak bir yana, kendisine verilen öneri ve bilgileri de dikkate almamıştır. “Biz gönü geniş, cömert bir milletiz” manasına gelecek gereksiz ve yersiz ifadelerle Türkiye-Suriye sınırını geçen herkesi Türkiye’nin kabul edeceğini belirtmiştir. Ankara’da mukim BM Koordinatörü, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) yetkililerinin gelen kişilerin kayıt altına alınmasından onların yerleştirilmesine kadar yapılması gerekenlere ilişkin tavsiyeleri ve rehberlik önerilerini dikkate almamıştır. Sonuç olarak ne ve kim olduğu bilinmeyen ve hiç bir kaydı olmayan milyonlarca insan Türkiye’ye ellerini kollarını sallayarak girmiş ve ülke geneline istediği biçimde ve yönde dağılmıştır. AKP yönetiminin bilgisiz ve düşünmeden içine balıklama atladığı bu durumu uluslararası örgütler kendi aralarında en kibar ifadeyle “çok acemice” şeklinde değerlendirmişlerdir. Hakikaten de bu kadar acemi davranan bırakın bir ülke, bir Afrika kabilesinin olması bile zor bir olasılıktır. 2011 yılında toplam 58.000 mülteciye ev sahipliği eden Türkiye bir anda dünyanın en çok sığınmacı barındıran ülkesi haline gelmiştir.

19 mart 2013 tarihinde AKP Hükümetinin Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu üyelerinin İstanbul’da toplanarak Geçici Suriye Hükümeti kurulmasına¹¹ yataklık etmesi ve doğrudan bu Hükümete desteğini açıklaması günümüze kadar Türk Dış Politikasında görülmemiş bir davranış bozukluğu olarak ortaya çıkmış, Yurtta Sulh Cihanda Sulh ilkemizi darmadağın ederek başka ülkelerin içişlerine karışmama akılcılığından bizi mahrum etmiştir. Sınır komşularımızın bize olan güvenini kaybettirmiş, Türkiye’yi uluslararası hukuktan uzak, ilkesiz, fırsatçı bir ülke durumuna düşürmüştür.

24 Kasım 2015 tarihinde TSK’nın Rus Hava Kuvvetlerinin savaş uçağını vurup, Kremlin tarafından verilen Rusya Kahramanlık madalyası sahibi pilotun (Yarbay Oleg A. Peşkov) öldürülmesini “Vur emrini bizzat ben verdim” diyen Başbakan Ahmet Davutoğlu olabilecek sonuçları kavrayamayan anlaşılmaz davranışlarına

¹¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye_Ge%C3%A7ici_H%C3%BCk%C3%BBmeti

ilaveten Rusya Federasyonu Başkanı Putin tarafından “Sırtımızdan bıçaklandık” şeklinde yapılan açıklamayı da okuyamamıştır.

19 Aralık 2016’da Başkent Ankara’nın merkezi yerindeki bir faaliyette Rusya Federasyonu Büyükelçisi Andrey Karlov’un bir polis memuru tarafından öldürülmesi Türk makamlarının istihbarat ve önlem alma konularında zayıflığını ortaya koymak bir yana, suikastın bir Türk kamu güvenlik görevlisi tarafından yerine getirilmiş olması açısından bir garabet teşkil etmektedir. Zira, Büyükelçiler atandıkları ülkenin güvenliğine tevdi edilen temsilcilerdir.

Rusya Federasyonu-Türkiye arasında meydana gelen bu iki olumsuz gelişmenin telafisi olarak Türkiye S-400 füzelerini satın almayı düşünmüş ve bunun getirebileceği sonuçları kavrayamamıştır. Söz konusu sonuçlar Türkiye’yi dahil olduğu F-35 savaş uçakları projesinden etmiş, Türkiye ödediği 1.4 milyar dolar parayı da geri alamamıştır. ABD’nin bu satın alıma verdiği tepkiden ötürü olabilecekleri öngörememiş de olsa, Türkiye, ABD’yi daha fazla ajite etmemek için 2,5 milyar dolar ödeyerek almış olduğu S-400 savaş uçaklarını da kullanım için konuşlandırmamıştır.

AKP tarafından keyfi, gerçekçi olmayan ve günöbirlik uygulanan politikalar ve kararlar neticesinde TSK’nın teçhizat gücü önemli ölçüde zayıflatılmıştır.

2019 yılına gelindiğinde Suriye’deki vekaletler savaşı büyük ölçüde tamamlanmış olduğundan ABD bu defteri kapatmak istemiş, buna bağlı olarak da Ebubekir El-Bagdadi (İbrahim El-Bedri) bir suikasta kurban gitmiştir. Unutmamak gerekir ki Bagdadi’nin İŞİD’in başı olarak görev yaptığı sürede gerçekleştirdiği katliam ve vahşet olayları ABD-Rusya Federasyonu arasındaki dengeyi ABD lehine bozmuştur.

ABD Başkanı Donald Trump aralık 2018’de ABD’nin Suriye’den çekileceğini açıklarken ABD’nin İŞİD’e karşı zaferini ilan etmiş ancak İŞİD ile mücadelesinin bitmediğini söylemiştir.¹² ABD Başkanı Trump, 9 ekim 2019 tarihinde de Türkiye, Avrupa ülkelerinin kendi vatandaşı olup geri almayı reddettiği İŞİD savaşçı/mahkumlarının olduğu kampları devralmak zorunda şeklinde bir sosyal medya paylaşımında bulunmuştur¹³.

AKP Hükümetinin öngörüsüzlüğü ve feraset yoksunluğu sayesinde, TSK, İŞİD gibi cani ve vahşi bir terörist örgütün bakıcılığına/korumacılığına verilmiştir. Bunu da Türk halkından saklayarak yapmıştır. Türk halkının şerefini temsil eden ve bu halkın kıymetli evlatlarından oluşan TSK’nın bu duruma düşürülmesinin tek müsebbibi AKP’dir.

Günümüze gelindiğinde Suriye’nin toprak bütünlüğü bozularak Suriye içinde kantonlar oluşturulmuş ve bu kantonların yönetimi Demokratik Birlik Partisinin (PYD) silahlı kanadı olan Halk Koruma Birlikleri (YPG) tarafından yapılmaktadır. Tüzüğüne göre YPG, Suriye’nin kuzeyinde Kürtlerin yoğunluklu yaşadığı yerlerden Esad güçlerinin çekilmesiyle ilan edilen “Rojava öz yönetimindeki” kantonların güvenliğinden ve toprak savunmasından sorumludur.¹⁴ Türkiye ile Suriye arasındaki sınır bölgelerine yakın bu kantonlar Türkiye için güvenlik sorunu oluşturmakta ve TSK’nın sınır ötesindeki varlığını zaruri kılmaktadır. Ancak tarihten günümüze kadar gelen değişik uygulamalardan görüldüğü üzere ülke sınırları dışındaki askeri varlıkları söz konusu ülkeye hem maddi hem insan kayıpları olarak geri dönmekte ve pahalıya mal olmaktadır.

¹² <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46628698>

¹³ <https://www.evrensel.net/haber/388558/trump-turkiye-avrupanin-geri-almayi-reddettigi-isislileri-devralmak-zorunda>

¹⁴ <https://tr.euronews.com/2022/11/20/suriye-hangi-gucler-one-cikiyor-pyd-ypg-sdg-ve-milli-ordu-nedir-sdg-idlib-baris-pinari>

Sonuç olarak, Türkiye Suriye krizinden kaynaklanan aşağıdaki sorunlarla karşı karşıyadır:

1. Türkiye Suriye'ye karşı saldırgan ve fırsatçı davranışıyla komşularına karşı ve uluslararası düzeyde itibarını büyük ölçüde kaybetmiştir. Kaybedilen itibarın yerine konması mümkün değildir.
2. Türkiye izlediği güdümlü ve ülke menfaatine hizmet etmeyen dış politika ile Büyük Ortadoğu Projesine katkıda bulunmuş, ülkenin bekasını tehlikeye atmıştır.
3. Uygulanan bilgisiz, beceriksiz, öngörüsüz ve ferasetsiz dış politikalar yüzünden TSK teçhizat ve donanım açısından zayıflatılmış, bu konudaki seçenekleri ortadan kaldırılmıştır.
4. Türkiye'nin Suriye sınırına yakın bölgede ortaya çıkan kantonların YPG tarafından idaresi ve savunulması Türkiye'ye güvenlik tehdidi oluşturmaktadır.
5. Bu tehdidi bertaraf etmek için Türkiye'nin bölgede askeri kuvvet bulundurması hem maddi yönden hem de asker kayıpları açısından Türkiye'ye ve Türk Halkına bedel ödetmekte ve daha da ödetecektir.
6. Türkiye'nin dış politikada olduğu gibi ekonomik konularda da bilgisiz, ferasetsiz ve dayanaksız bir çizgide hareket etmesi sonucu ortaya çıkan 250.000 dolarlık konut satın alma karşılığında vatandaşlık verilmesine yönelik uygulamasının sonucu kaç kişinin vatandaşlık aldığı da bilinmemekte, kamuoyundan saklanmaktadır.
7. Türkiye'de ülkeye yerleşmeci olarak gelen ya da getirilen Suriyeliler de dahil yabancılar hakkında güvenilir ve ulaşılabilir hiç bir bilgi bulunmamakta, bu konuda resmi kurumların açıklamaları hiçbir şekilde tutarlılık arz etmemektedir.
8. Doğru rakamlar kamuoyu ile paylaşılmalı, halkın doğru bilgiye ulaşımı engellenmemelidir. Bu anlayıştan hareketle, TUIK (eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü DIE) eski saygın ve bilimsel kimliğine geri getirilmelidir.
9. Türkiye'ye doluşturulan milyonlarca insanın (bağımsız kaynaklar tarafından 10 milyon ve civarı olarak tahmin edilmektedir) ülkenin altyapı, barınma, sağlık, eğitim hizmetleri üzerinde önemli bir baskı oluşturduğu malumdur. Bu baskı sonucu bu hizmetlerden yararlanma konusunda öncelik maalesef Türk vatandaşlarından alınıp, Suriyelilere verilmektedir. Türk vatandaşları ikinci plana atılmakta ve hatta onlara verilmeyen sağlık (estetik dahil bedava olarak her türlü cerrahi işlemler) ve eğitim (önde gelen okul ve üniversitelerde kontenjanlar) hizmetleri Suriyelilere verilmektedir. Böyle bir durum dünyanın hiçbir ülkesinde mevcut değildir. Hükümetler/yönetimler kendi ülke vatandaşlarının haklarını korumakla mükellefken AKP Hükümetinin kendi vatandaşlarına reva gördüğü önceliksiz, ikinci derece muameleyi açıklaması, bu hesabı vermesi gerekir.
10. Sağlık hizmetlerine ilişkin basına yansıyan bazı verilere göre Suriyelilere 150 milyon TL tutarında poliklinik, 5 milyon TL tutarında yataklı bakım, 4 milyon TL tutarında ameliyat hizmeti verilmiştir.¹⁵ Bu verilere göre Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı açıklanan resmi rakam olan 3,5 milyonun çok üzerinde olmalıdır. Suriyeliler sağlık hizmetlerinden muayene katkı bedeli, ilaç katkı bedeli ödemediği takdirde sıfır maliyetle faydalanırken, Türk vatandaşları bu bedelleri ödemektedirler. Hastanelerde aynı ortamda Suriyelilerden katkı payı alınmazken Türk vatandaşlarından muayene katkı bedelleri alınmasına Türk vatandaşlarının tepki göstermesini engellemek için söz konusu bedellerin alımı eczanelere devredilmiştir. İlacını almaya giden Türk vatandaşları bu bedelleri eczanelerde ödemekte, kendisine ilaç yazılmamış olan Türk vatandaşlarına da borç olarak kaydedilmektedir.¹⁶

¹⁵ Op Dr Turan ÇÖMEZ, szctv 13 temmuz 2024

¹⁶ Op Dr Turan ÇÖMEZ, szctv 13 temmuz 2024

11. Türkiye'ye gelen ya da getirilen yabancılara günümüze kadar yapılan harcamalar hakkında hiçbir bilgi kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Bu Türk halkına yapılan en büyük haksızlıktır. Zira, yapılan bütün harcamalar Türk halkının vergileri ile yapılmaktadır. Demokratik bir ülkede hükümetin hesap vermek gibi bir görevi ve sorumluluğu varken, bu görev ve sorumluluğun AKP hükümeti tarafından yerine getirilmemesi demokratikleşmeden uzaklaşıp, otokratlaşmış olmanın bir ispatıdır. Örnek olarak, Avrupa ülkelerinden Danimarka, ülkesine aldığı mültecilerin mücevherlerine el koymakta, mültecilere benim halkım senin bütün masraflarını cebinden karşılar, senin hayatını idame ettirirken sen mücevher takamazsın demektir. Doğru ve adil olan bu tutumdur.
12. Avrupa ülkelerinden Almanya'da 1 mültecinin yıllık olarak devlet bütçesine 15.000-20.000 Avro tutarında bir masrafı olduğu hesaplanmıştır. Dolayısıyla bu rakamın en azı olan 15,000 Avro Türkiye'deki maliyeti hesaplama da faydalı olabilecektir.
13. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin mahalleler kurduğu, bu mahallelerde davranış biçimleriyle bezdirme politikaları izlediği ve bunun sonucunda Türkleri o mahallelerden ayrılmaya zorladıkları bilinmektedir. AKP Hükümetinin bu gettolaşma ve gruplaşmaya karşı hiç bir önlem almadığı ve hatta Suriyelilerin karıştığı olaylara sessiz kalarak Türk vatandaşlarını korumadığı zaman zaman basına yansımaktadır. Halbuki göçmen ya da mülteci alan gelişmiş ülkelerde o ülkeye gelenlerin ülke halkının kültürüne, güvenliğine, sosyal yaşama tarzına rahatsızlık vermesi söz konusu olamaz. Aksi halde devlet güçleri kişiye verdiği hakları geri alıp, cezalandırır ve sınır dışı ederler.
14. Türkiye'de iş yeri açan ve işleten Suriyeli göçmenlerin Türk vatandaşları ile aynı vergilere tabi olmaları gerekmektedir. Suriyeli işletme ve işletmecilerin vergi ödemedikleri bilinen bir husustur. Bu ayrıcalığın temeli adaletsizliktir ve Türk vatandaşlarına haksızlıktır.
15. Türkiye'de iş yeri sahiplerinin Arapça ticari isimler kullandıkları, işyerlerinde sadece Suriyelileri çalıştırdıkları bilinmektedir. Zaman zaman basın organlarında bu işyerlerinin Türk vatandaşlarını yabancı oldukları için işyerlerinde işe almadıklarına ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Türk vatanında Türklere yapılan bu muamele kabul edilemez ve derhal bertaraf edilmelidir.
16. Kamu kurumlarının ve özellikle Bakanlar Kurulu, Bakanlar ve İçişleri Bakanlığı ibarelerinin zaman içinde kanunların ilgili maddelerine yapılan değişiklikler ile "Cumhurbaşkanı" ve "Cumhurbaşkanınca" ifadeleri ile değiştirilmesi her konunun olduğu gibi göç konusunun da tek elden yani Cumhurbaşkanı tarafından yönetildiği hususu tek adam rejimini onaylamaktadır.
17. Türkiye AB ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşması ile murat ettiği Türk vatandaşlarına vizesiz seyahat imkanını alamamıştır. Dolayısıyla, Geri Kabul Anlaşmasını en kısa sürede feshetmelidir.
18. Ottawa Sözleşmesi" olarak da bilinen "Anti-Personel Mayınların Kullanımının, Depolanmasının, Üretiminin ve Devredilmesinin Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme"ye 2003 yılında taraf olan Türkiye, bu sözleşmeden en yakın zamanda çekilmeli ve sınırlarını güvenli hale getirmelidir.

Yukarıda bahse konu sorunların çözülmemesi durumunda Türkiye Cumhuriyeti (i) toplumun yaşamını devam ettirmesi, (ii) toprak bütünlüğünün korunması ve (iii) ulusun temel kimliğinin muhafaza edilmesi şeklinde tanımladığı güvenliğini ortadan kaldırarak kendisinin bekasını tehlikeye atacaktır.
